

A települések fejlettségének alakulása a Dél-Dunántúli Régióban*

Összefoglalás

A fejlettség fontos elméleti és gyakorlati tényező, szintjének meghatározása döntően attól függ, hogy milyen tényezők mentén próbáljuk megragadni annak lényegét. A legtöbb megközelítés szerint egyetlen jelzőszámmal nem leírható, többdimenziós és többmutatós fogalom. Az is bizonyított, hogy minél inkább a kis egységek (kistérségek, települések) oldaláról vizsgáljuk a fejlettségbeli különbségeket a nagy egységekkel (ország, régió) szemben, annál inkább érzékelhető, hogy a különbségek sokkal karakteresebben jelentkeznek a differenciáltságban. A fejlettség mérése azonban ezeken a szinteken a GDP-vel már nem lehetséges, ezért olyan mutatót kell alkalmazni, amely hűen tükrözi azt. Erre alkalmas az egy főre jutó SZJA értéke, hiszen a GDP jövedelemoldali számítása ugyanazt az eredményt adja, mint a termelési vagy a felhasználási oldal. A fejlettséget ilyen módon meghatározva a települések között mindkét vizsgált évben (1993 és 2008) nagy különbségeket találunk. A régióban településszinten már a rendszerváltást követő években is jelentős különbségek voltak a lakosság jövedelmi pozícióiban. Ezt mutatják a területi polarizáltságot kifejező mutatók és a relatív szórás értéke is, valamint az eloszlást mérő Hoover-index is magas koncentrálttságot jelez. Az egy főre jutó SZJA és a települések lakónépességgel kifejezett nagysága között csak laza összefüggést találtunk. Az időszak végére tovább nőttek a már meglévő különbségek, amit az mutat, hogy minden számított mutató magasabb volt, mint 1993-ban.

(Kulcsszavak: Dél-dunántúli régió, fejlettség, egy főre jutó SZJA, növekvő különbségek)

Bevezetés

A fejlettség és annak mérése nagyon fontos elméleti és gyakorlati tényező, mind az átlagpolgárok, mind a kutatók, mind pedig a döntéshozók számára. A fejlettség szintjének meghatározása döntően függ attól, hogy milyen tényezők mentén próbáljuk megragadni annak lényegét. Egyes megközelítések szerint a fejlettséget nem lehet csupán egyetlen dimenzióval leírni, vagyis egy ország, egy térség, régió vagy éppen település fejlettsége egyetlen jelzőszámmal nem leírható, az többdimenziós és többmutatós fogalom (Nemes-Nagy, 1995). Ezen gondolatmenet arra alapoz, hogy a fejlettségnek számos tényezője van, amelyek egymással nem helyettesíthetők még akkor sem, ha ezek között mérhető összefüggést tudunk kimutatni.

Ilyen tényezők például a humán tőke fejlettsége, az iskolázottság, a gazdaság teljesítménye, a településszerkezet vagy egyes intézmények megléte vagy hiánya, a közlekedési infrastruktúra, de a környezet állapota is. Nehezíti a helyzetet a különböző változók megítélésének fontossága, a köztük való súlyozás szükségessége, illetve lehetősége, a szubjektív elemek megjelenése (Barna, 2007). Mindezek, egy időben is változó társadalomban jelentkeznek megnehezítve a fejlettség értelmezését és mérését.

A fejlettség többdimenziós értelmezése során sokszor találja szembe magát a kutató a különböző változók dimenzióbeli és nagyságrendbeli különbözőségével, ami az összehasonlíthatóságot nagyban nehezíti.

A sokdimenziós jelleg az egyik magyarázata annak, hogy a területi kutatásokban divatos eszközzé váltak a bonyolult matematikai-statisztikai módszerek, mint a klaszter vagy faktor-analízis.

* A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült

A klaszter-analízis a változók alapján csoportosítja a megfigyeléseket a gyakrabban használt R-típusú klaszterezés során (*Sajtos és Mitev, 2007*). A módszer előnye, hogy még akár a hierarchikus klaszterezés esetén is lehetőség nyílik az adatok standardizálására, a K-közép módszer pedig automatikusan el is végzi azt. A klaszterezés során a „hasnoló” megfigyelések – például a fejlettség szempontjából azonosnak tekinthető települések – egy-egy csoportba kerülnek, azok jellemzése a tipikus tulajdonságaik alapján elvégezhető, mintegy általánosítás végezhető.

A faktoranalízis alkalmazási lehetősége sokrétű. Leggyakrabban a változók számának csökkentésére irányuló, többváltozós, struktúra feltáró statisztikai módszer. Azonban lehet más (pl. többváltozós regresszió-analízis, klaszter-analízis, stb.) módszerek kiinduló pontja is, illetve az úgynevezett „helyettesítő változó” módszert alkalmazva a faktorok egyetlen változóval való „megjelenítése”, helyettesítése is. Ennek előnye az, hogy egyszerűbbé teszi a számításokat és az eredmények értékelését.

Mindkét sokváltozós módszer előnye, hogy jól használható nagy adatbázisokon és feltárja az azokban jelentkező struktúrákat, viszont csak értő alkalmazás és meghatározott matematikai feltételek mellett alkalmas arra, hogy viszonylag egyszerűen mérhetővé tegye az összetett jelenségeket. A többváltozós eljárások valóban rendkívül értékes elemzési eszközt adnak a kutatók kezébe, de még a legkörülményesebb használatuk esetén is nehézséget okozhat az értelmezésük. Elég csak arra gondolnunk, hogy a statisztikai szoftver „bármilyen” adatbázisból képez klasztereket és faktorokat, függetlenül attól, hogy azok szerepeltetése szakmailag megalapozott-e vagy sem, illetve az eredmények interpretálása is a felhasználó felelősségére van bízva.

A fentiekben részletezett okok miatt olyan mutató használata indokolt, amely a regionális fejlettség jellemzésére valamely közvetlenül mérhető, számba vehető, lehetőleg hétköznapi mértékegységgel bíró, jelzőszámot használ. Ezek közül – számos negatívuma ellenére – a legelterjedtebb a GDP illetve annak egy lakosra vetített értéke. A legnagyobb előnye talán az, hogy pénzegységben (nemzeti valutában) méri a vizsgált területi egység fejlettségét (*Nemes-Nagy, 1995*).

A GDP alapvető indikátora a regionális fejlettségnek és a fejlődésnek, valamint a regionális fejlesztési akciók hatásait is mutatja. A regionális politikában kulcsfontosságú szerepre azáltal tett szert, hogy az EU szintjén a regionális támogatási rendszerben, a közösségi regionális fejlesztési alapok szétosztása során meghatározó mutatószámként használják. Az EU regionális fejlesztési, támogatási rendszerében a közösségi, átlagos, egy lakosra jutó GDP 75%-os értéke az a szint, ami alatt egy régió (NUTS II. szint) elmaradott, ezek az úgynevezett konvergencia régiók.

A területi elemzések tekintetében azonban ennek a mutatóknak is vannak korlátai. A GDP regionális (területi) nagyságának meghatározása számos megválaszolandó kérdést vet fel. (*Fischer, 1964*). Egyértelműen kijelenthető, hogy viszonylag megbízható regionális GDP csak bizonyos becslési eljárások alkalmazásával és csak nagy területi egységekre határozható meg (*Baiggori, 1994*). Mint a neve is mutatja, hazai (tehát országos szintű) elemzésekre ad lehetőséget, illetve regionális és megyei szintig vannak megfigyelések. A területi számbavételkor a "belföldnek" egy-egy térség, régió területe felel meg. A területi GDP-re esetenként külön fogalmat is használnak, megjelölve a sajátos számbavételi szempontot. Ez a megnevezés a Gross Regional Product (GRP), a regionális hozzáadott érték. Ma abszolút többségben vannak azok az országok, ahol nincs területi GDP számbavétel, illetve nincsenek ilyen tartalmú hivatalos publikációk. Sok országban egyáltalában nincsenek használható területi gazdasági jelzőszámok, máshol pedig nem ez a kiemelt mutatószám.

Ma már egyre elfogadottabb az a tény, hogy a régiókon és a megyéken belül is hatalmas fejlettségbeli differenciák alakulhatnak ki (*Molnár, 2001*). Ebből következően

valószínűsíthető, hogy igazán árnyalt képet csak a településszintű (LAU 2) elemzések mutatnak. A GDP-t ezen a szinten már nem számolják, csak becslések lehetségesek, ami egyúttal az alkalmazhatósági korlátját is jelenti. Mivel azonban a fejlettség a legelfogadottabb és a leghasználtabb mutatója a GDP, olyan megoldást kell találni, ami az előnyei megtartása mellett településszinten is alkalmazható.

Véleményünk szerint jó lehetőség kihasználni a GDP-nek azt a tulajdonságát, hogy három oldalról is számszerűsíthető, úgymint a termelési, felhasználási, és jövedelmi oldalról. Mindhárom megközelítésben ugyanazt az eredményt kapjuk. A jövedelemoldali GDP számítás tehát ugyanazt a végeredményt adja, mintha azt a termelési vagy a végső felhasználási oldaláról közelítenénk meg.

Az előzőekből következően az adóköteles jövedelmek mértéke, illetve a befizetett SZJA tömege és egy főre jutó értéke kapcsolatban van a GDP mértékével. Ez statisztikailag is kimutatható, szignifikáns szoros és pozitív összefüggést jelent. A Pearson-féle korrelációs együttható 0,9 feletti értéket mutat, 5% alatti szignifikancia szint mellett.

Így – a rendelkezésre álló adatok alapján – akár településszinten is jól becsülhető a fejlettség egy – a GDP-vel rokon – mutatóval, ezért a települések gazdasági fejlettségének számszerűsítésekor ezt az elvet alkalmazzuk.

A Dél-Dunántúli régió jellemzése

Az ország 3. legnagyobb területű (14 169 km²) régiója, ahol a legkevesebb a lakónépesség (980 000 fő). A Dél-dunántúli régió Baranya, Somogy és Tolna megyéket foglalja magába. Délnyugaton a térség Horvátországgal határos, míg északi irányban a Közép-Dunántúli régió, keletről a Dél-Alföld, északnyugatról a Nyugat-Dunántúl határolja. Területének nagyságát tekintve közepes méretű régiónak számít, ahogyan az az 1. ábrán is látható, az ország területének mintegy 15%-át elfoglalva. Településeinek háromnegyede 1 000 fő alatti, tehát aprófalvas térségnek számít, mely rendkívül jellemző főleg Baranya és Somogy megyékben.

1. ábra

Magyarország NUTS II szintű régiói

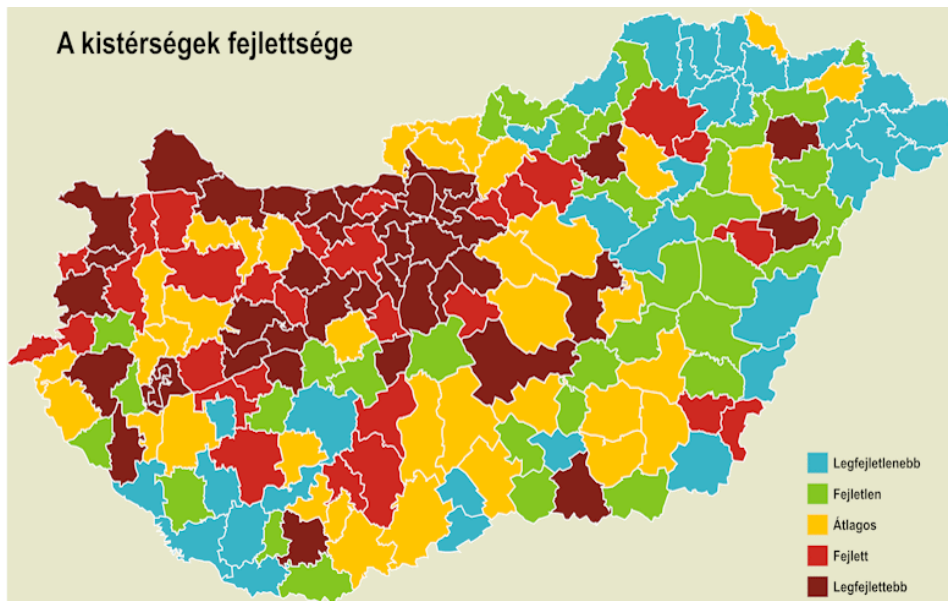

Forrás: Dél-Dunántúli RFT honlapja

A régió az országos fejlettségi rangsorban több megközelítést is figyelembe véve a harmadik, illetve a negyedik helyen áll. A 2. ábrán jól látható, hogy kistérségei közül nyolc található a legfejletlenebb és csak kettő a legfejlettebb magyarországi kistérségek között.

2. ábra

A magyarországi kistérségek fejlettségének alakulása, 2009.

Forrás: KSH; www.ksh.hu

A régió népessége

A települések száma Magyarországon 3 152, melyből a Dél-Dunántúli régió 655 településsel képviseli Baranya, Somogy és Tolna megyéket. A magyar településrendszer sajátos elemei - az országos szinten, a településállomány közel egyharmadát kitevő törpefalvak - a régióban még nagyobb arányban vannak jelen, mint más régiókban. Az 500 főnél kevesebb lakossal bíró települések aránya az országos átlag felett van. Nincs ez másképpen a 200 léleknél kevesebbet számláló falvak esetében sem. Míg országos szinten a településállomány 10%-át teszik ki, addig a Dél-Dunántúlon ez az arány 14%. A dél-dunántúli települések 76%-ában (országosan 55%) a népesség száma nem érte el az 1 000 főt, ezen belül 52%-ukban (országosan 33%) az 500 főt sem.

A törpe- és aprófalvak jelenléte Nyugat- és Dél-Dunántúli, valamint az Észak-Magyarország településsűrűségét jóval az országos átlag fölé emelik. Városállományát tekintve megállapítható, hogy a nagy múltú, történelmi urbánus centrumok mellett igen sok az utóbbi évtizedben nagyközségből várossá lett település. A régió új városai elsősorban Baranya agrár- és idegenforgalmi szerepkörében megerősödött települései (pl. Sásd, Bóly, Villány, Harkány), de az egykori járásközpontok, valamint a térségi funkciókat is felvállaló községek szintén szép számmal jutottak városi címhez (Pécsvárad, Sellye, Szentlőrinc, Nagybjajom). A régió három megyéje 40 várossal

képviselteti magát a 256 elemet számláló magyar városállományból, így urbanizáltság szintje az országos átlag alatt van.

A KSH kimutatásai szerint a régió jelenlegi népesedési helyzetének fő jellemzői az alacsony születésszám (8,8 ezrelék) és a magas halandóság (13,7 ezrelék). A házasságkötések 1000 lakosra jutó száma alacsonyabb az országos átlagnál (3,3), míg az elvándorlás szintén 1000 főre vetített értéke viszonylag magas (3,0) azt jelenti, hogy a régió lakossága évről-évre jobban csökken, mint az országos átlag. A legutóbbi adat szerint, a vándorlási különbözetet is figyelembe véve, 4 996 fővel csökkent.

A természetes fogyás mellett az elvándorlás is jelentősen csökkenti a népességszámot. A népességvándorlás méreteit és irányát elsősorban gazdasági és társadalmi tényezők határozzák meg. A lakosság elvándorlásának fő oka korábban egyértelműen az ipar volt, napjainkban az infrastruktúra és a kedvezőbb életkörülmények közé kerülés. A régióban már közel három évtizede jelentkezik a vándorlási különbözet negatív egyenlege.

Gazdasági aktivitás

A gazdasági aktivitás az országos tendenciákkal összhangban csökkent. 1996-ban a Dél-Dunántúl népességének egyharmada folytatott aktív kereső tevékenységet, ez az országban élő aktív keresők 9%-át jelentette. Jelenleg a régiónk aktivitási rátája 1,5%-kal marad el az országos mutatótól.

A gazdasági aktivitás Tolna megyében a regionális átlagot mintegy 2%-os értékkel meghaladja. Az 1 000 főre jutó adózók száma 416, ami országos viszonylatban közepes értéket jelent. A működő vállalkozások száma és a térségbe irányuló külföldi tőke mértéke alacsony. A foglalkoztatottak száma a Dél-Dunántúlon drámai mértékben csökkent (közel 30%-kal) a legutóbbi évtizedben.

A foglalkozási szerkezet nagyjából megfelel az országos viszonyoknak, az ettől való eltérést a helyi adottságok magyarázzák. Az aktív keresők 8,2%-a a mezőgazdaságban, 32,7%-a az iparban és 59,2%-a a szolgáltatásban dolgozik, míg ezen mutatók országosan 8,27 és 65%-os értéket mutatnak. A munkanélküliek aránya meghaladja az országos átlagot, melynek oka elsősorban a piacvesztés és a racionalizáció következtében beálló ipari foglalkoztatás tartós csökkenésében (bányászat, könnyűipar, élelmiszeripar) keresendő. A legnagyobb leépítést a bányászatban regisztrálhatjuk (92,8%). Mára az egykor tízezreket foglalkoztató mecseki feketeszen és uránérc kitermelése gyakorlatilag teljesen megszűnt.

A régió mezőgazdasága jó természeti feltételekkel, alapvetően mezőgazdasági jellegű adottságokkal rendelkezik, ugyanakkor az ebben a szektorban dolgozók aránya jelentősen meghaladja a szektor részesedését a Dél-Dunántúlon előállított bruttó hozzáadott értékéből, tehát a hatékonyság további növelése szükséges a mezőgazdaságon belül. Bár az agráriumban foglalkoztatottak száma a vizsgált időszakban felére csökkent a régióban, az ágazatban jelenleg dolgozók aránya a foglalkoztatottakhoz képest az országos átlagot kétszeresen haladja meg.

A régió három megyéje közül Tolna megye lakossága él legnagyobb arányban a mezőgazdaságból (16%), míg Baranya megyében ez az arány alig valamivel több 10%-nál. A mezőgazdaság régióinkban az országos átlagot meghaladó mértékben nyújt munkalehetőséget, míg a Dél-Dunántúlon az alkalmazásban állók 14,0%-át, addig az ország egészét tekintve csak a 7,5%-át köti le.

A munkanélküli ráta meghaladja az országos átlagot, aránya eléri a 7%-ot. A legnagyobb problémát a fiatal pályakezdők és tartós munkanélküliek számának

növekedése jelenti. A munkanélküliek közel felét a tartós munkanélküliek teszik ki, többségük ma már kevésbé alkalmazható, többnyire piacképtelen képzettséggel rendelkezik, így viszonylag szerény az esély e mutató szignifikáns javulására.

A tartós munkanélküliség jellemzően alacsonyabb, mint az országos átlag. Területileg a régió országhatár menti és relatív elzárt térségeihez kötődik, továbbá szoros összefüggésben van az e területeken élő népesség képzettségi fokával és a települések közlekedési peremhelyzetével.

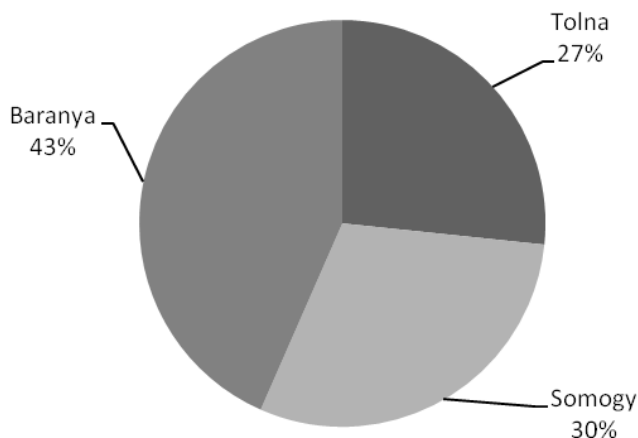
A régió településeinek fejlettségi különbségei

Az előzőekben kifejtett indokok alapján a fejlettség mérésének általános értékmérője abszolút értelemben és az egy főre jutó értéke alapján is a GDP,. Azonban csak országos és régiós (esetleg megyei) szinten rendelkezünk GDP adatokkal, így a mélyebb elemzéseket igénylő kistérségi (LAU 1.), illetve településszintű (LAU 2.) szinten már legfeljebb csak becsülni lehet a fejlettségi szintet. Így jelen tanulmányunkban – az előzőekben ismertetett szempontok mentén - az egy főre jutó SZJA értékének számszerűsítése révén elemezzük a Dél-Dunántúli régió településeinek fejlettségét. Az elemzéshez viszonylag hosszú idősor adatait bocsátották rendelkezésünkre, a kezdeti időszak (1993) és az idősor legfrissebb évének (2008) adataiból számítottuk a területi elemzési módszertanban gyakran használt mutatókat, majd az így kapott eredmények alapján összehasonlítottuk a két időszak között tapasztalható különbségeket, illetve elemeztük a változásokat.

Az 1993-as évben a Dél-Dunántúli régióban az összes befizetett SZJA közel 20 milliárd forint (egészen pontosan 19 642 991 935 Ft) volt. A megyéket tekintve ebből Baranya 43,4%-kal, Somogy nem egészen 30%-kal, míg Tolna közel 27%-kal részesedett, melyet a 3. ábra szemléltet.

3. ábra

A Dél-dunántúli régió megyéinek megoszlása a befizetett SZJA alapján 1993-ban

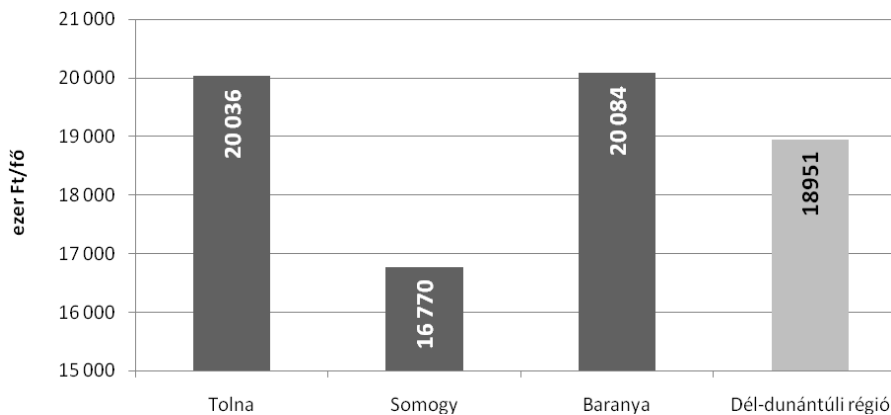
Forrás: APEH adatai alapján

Az egy főre jutó SZJA befizetések alapján is Baranya megye áll az első helyen, kicsivel több, mint 20.000 Ft-tal. Még a Tolna megyei egy főre jutó adóbevétel is emeli a régiós

átlagot (ami közel 19.000. Ft) nagyon megközelítve a Baranya megyei értéket. A régió sereghajtója Somogy megye, ahol az egy főre jutó adóbevétel még a 17.000 Ft-ot sem éri el, ahogyan az jól látható a 4. ábrán.

4. ábra

Az egy főre jutó SZJA befizetések a Dél-dunántúli régió megyéiben 1993-ban

Forrás: APEH adatai alapján

A régió átlagos értéke mögött a települések szintjén természetesen jóval nagyobb differenciák találhatók. Ezeket a területi elemzésekben használatos fontosabb mérőszámokkal számszerűsítettük.

1993-ban a legszegényebb település Alsószentmárton volt, az egy főre jutó adóbevétel alig haladta meg az ezer forintot (1.071 Ft/fő), míg a legmagasabb értékkel Paks büszkélkedhetett 48.476 Ft/fővel.

A *range-arány* mutató alapján hatalmas – 45-szörös – volt a különbség a két település között. A *terjedelem* is jól kifejezi a meglévő nagy differenciákat, hiszen a két település egy lakosra jutó jövedelme több mint 47 000 forinttal különbözött egymástól.

Természetesen ezeket a terjedelmi mutatókat annak figyelembe vételével kell kezelnünk, hogy a paksi atomerőmű jelenléte nem mellékes a maximális értéket adó tolnai város esetén. Abban az esetben, ha kiugró értéként kezeljük Paks település egy főre jutó SZJA értékét és kihagyjuk a további elemzésekből – ahogy ezt sok statisztikai elemzés kezdetén el is szoktak végezni – és a második legfejlettebb település (Szekszárd) adatát (35 571 Ft/fő) szerepeltetjük maximális értéként, akkor is jelentős különbséget találunk a fejlettségi településszintű vizsgálatokor. (Ekkor a *range-arány* mutató több mint 33-szoros értéket mutat, míg a *terjedelem* 34 500 Ft/fő volt).

Az első időszakban, 1993-ban a *Duál-mutató* (Éltető-Frigyes index) alapján végzett elemzések (az átlag feletti és átlag alatti értékek átlagának hányadosa) alapján ($D = 1,194$) azt láthatjuk, hogy a rendszerváltás utáni pár évben még nem voltak nagy szakadékok a különböző társadalmi csoportok között a jövedelmkülönbségek tekintetében. Az átlagos jövedelmi szintet el nem érő lakosság adóbefizetéseinek számtani közepe 16 770 Ft/fő, míg az átlag felettieké 20 036 Ft/fő volt.

A szórás jellegű mutatók közül csak a *variációs koefficiens* értékét közöljük (bár a többi is számszerűsítettük), hiszen ez a mutató már mértékegység és nagyságrend nélkül

mutatja a vizsgált adatsor differenciáltságát. Ennek értéke 27,3% volt 1993-ban, ami azt jelzi, hogy jövedelmi adatok egymástól és az átlagos értéktől is viszonylag nagy távolságban helyezkednek el átlagosan.

A jövedelmek eloszlásának, illetve az eloszlás egyenetlenségeinek kifejezésére több statisztikai módszer is ismert. Ezek közül a *Hoover-indexet* alkalmaztuk, amelyet a jövedelmek vizsgálatakor speciálisan Robin-Hood indexként használunk. Azt mutatja meg, hogy a jövedelmek hány százalékát kellene átcsoportosítani a települések között ahhoz, hogy az eloszlás egyenletes legyen, vagyis, hogy mindenki egyforma (méghozzá az átlagos) jövedelemmel rendelkezzen. Településszinten vizsgálva, 1993-ban ez az érték a Dél-Dunántúli régióban 20,36% volt. Tehát az összes régiós jövedelem hozzávetőleg egyötödét kellene átcsoportosítani ahhoz, hogy minden település azonos fejlettségűnek tekinthessünk.

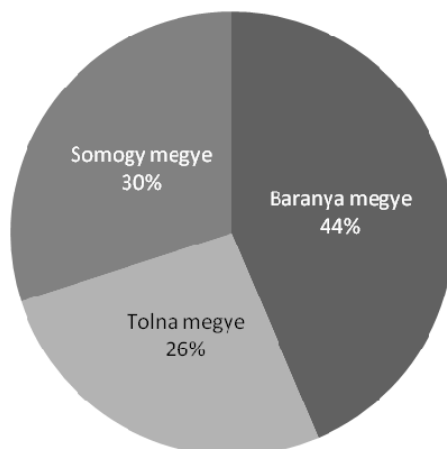
Azt valószínűsítettük, hogy a települések fejlettségét meghatározza annak lakónépességgel kifejezett nagysága. Ezért megvizsgáltuk a lakónépesség és az egy főre jutó SZJA közötti kapcsolatot. Mivel mindkét jelenség (változó) arányskálán mérhető, célszerűnek tartottuk a *Pearson-féle korrelációs együttható* alkalmazását. A mutató értéke 1993-ban csak gyenge közepes 0,215-es kapcsolatot mutatott ki a lakónépesség és az egy főre jutó SZJA alapján, értéke volt. Azonban le kell szögeznünk, hogy pozitív és szignifikáns kapcsolatról van szó ($\alpha < 1\%$), tehát minél nagyobb egy település lélekszáma, annál nagyobb az egy főre jutó befizetett személyi jövedelemadó is.

Megállapítható tehát, hogy a régióban településszinten már a rendszerváltást követő években is jelentős különbségek voltak a lakosság jövedelmi pozícióiban. Ezt mutatják a területi polarizáltságot kifejező mutatók és a relatív szórás értéke is. Az eloszlást mérő Hoover-index azt mutatja, hogy a jövedelmek eloszlása egyenetlen, viszonylag magas a koncentráltóság.

A 2008-as évben a befizetett összes SZJA több mint 120 milliárd forintot egészen pontosan 120 857 322 Ft tett ki. A megyék közötti megoszlásban, ebben az évben is Baranya megye járt elől a maga több mint 52 milliárd forintos befizetésével, ezt követte Somogy megye (több mint 36 milliárd forinttal), míg az 1993-as évhez hasonlóan itt is Tolna megye zárja a sort közel 32 milliárd forinttal. A megyék közötti SZJA befizetések arányait az 5. ábra szemlélteti.

5. ábra

A Dél-dunántúli régió megyéinek megoszlása a befizetett SZJA alapján 2008-ban

Forrás: APEH adatok alapján

Az egy főre jutó SZJA befizetések régiós átlagát (123 ezer Ft/fő) Baranya megye értéke emeli meg, ez a megye áll az első helyen kevéssel több, mint 131 ezer Ft-tal lakosonként. A második helyezett Tolna megye csak nagyon kevéssel (200 Ft/fővel) marad el ettől az értéktől, míg Somogy megye a sereghajtó – az 1993-as évhez hasonlóan – kevesebb, mint 109 ezer Ft/fő értékkel, mely jól látható a 6. ábrán.

Az összehasonlíthatóság érdekében ugyanazokat a vizsgálatokat a vizsgált időszak utolsó évére is elvégeztük, természetesen felhasználva mindhárom mutatószám-csoportot.

2008-ban a legkevesebb egy főre jutó adóbevétel a Somogy megyei Pálmajor településről származott (2 204 Ft/fő), míg a leggazdagabb településnek ugyanúgy a Tolna megyei Paks bizonyult, - ahogy azt az 1993-as évben is megfigyelhettük – itt az egy főre jutó SZJA adóbevétel 303 182 Ft volt. Így a *range-arány* mutató 137,56, míg a *terjedelem* 300 978 Ft/fő volt.

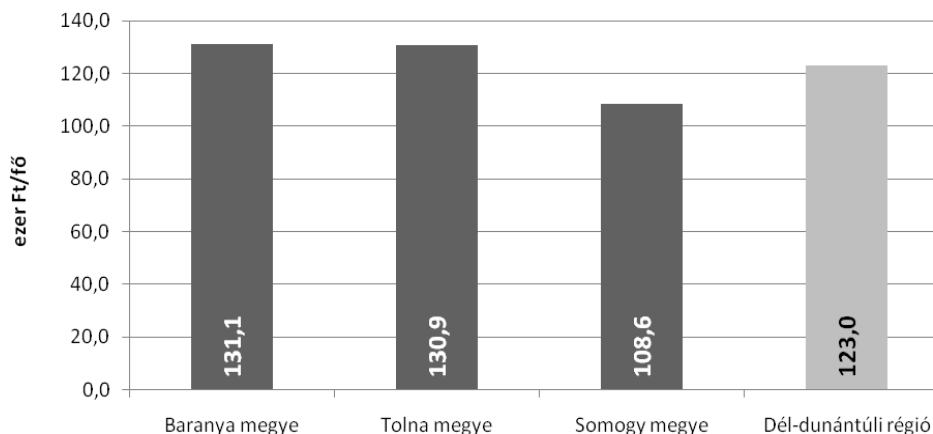
Duál-mutató is azt jelzi, hogy a régió belül a települések között nagy különbség található a fejlettség tekintetében, hiszen a mutató értéke 2,23. Ez határozott emelkedést jelent az 1993-as évhez képest, megállapítható, hogy az átlag feletti és alatti települések közti szakadék egyre mélyül.

A *Hoover-index* (itt Robin-Hood-index) 2008-ban is közel volt az 1993-as értékhez (19,52), ami jelzi, hogy a jövedelmek körülbelül egyötödét kéne újra elosztani ahhoz, hogy e tekintetben kiegyenlített legyen a dél-dunántúli régió településeinek fejlettsége.

A fenti mutatók jól jelzik azt a tendenciát, hogy a fejlettségbeli különbségek növekedtek a régió települései között, ezt mutatja a *variációs koefficiens* is, értéke 2008-ban 31 % volt, ami már egzaktan jelzi, hogy határozott elmozdulás mutatkozott a települési fejlettségi differenciájában. Ez az érték önmagában is egy szélsőséges adatsort jelez, hiszen értéke 30% felett van, és az 1993-as évhez képest – amikor 27 % volt – 4 százalékpontos emelkedést is mutat.

6. ábra

Az egy főre jutó SZJA befizetések a Dél-dunántúli régió megyéiben 2008-ban

Forrás: APEH adatok alapján

A *Pearson-féle korrelációs együttható* értéke 2008-ban már erősebb kapcsolatot mutatott a lakónépesség és az egy főre jutó SZJA alapján, mint 1993-ban, értéke 0,32 volt

($\alpha < 1\%$). Tehát, a régióban határozott tendencia bontakozott ki a tekintetben, hogy a nagyobb lakónépességű települések fejlettebbek voltak, amit bizonyít az egy főre jutó adóbevétel magasabb értéke.

A régióban a vizsgált időszak végére tovább nőttek a különbségek településszinten. Minden - a polarizáltságot, a szóródást és a koncentrációt - számszerűsítő mutató magasabb volt, mint 1993-ban. A lakónépesség és az egy főre jutó SZJA között számított korrelációs együttható is határozottabb összefüggést mutat, mint az időszak elején.

Irodalom

- Baigorri, A. 1994:** Regional accounts methods: GVA and GFCF by industry, EUROSTAT, Luxembourg (manuscript).
- Fischer, G. 1964:** Probleme regionaler Volkseinkommens- und Sozialproduktschätzungen, Polygraphischer Verlag AG, Zürich-St.Gallen.
- Dr. Molnárné Barna K. 2007:** Módszertani lehetőségek a magyarországi régiók versenyképességének mérésére, PhD értekezés, Kaposvár.
- Molnár T. 2001:** Társadalmi-gazdasági struktúrák regionális jellemzői a Nyugat-Dunántúlon, PhD értekezés, Keszthely.
- Nemes Nagy J. 1995:** A GDP regionális számbavétele, in: Probáld F. (szerk.): Pro Geographia Humana, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, pp. 99-118.
- Sajtos L., Mitev A. 2007:** SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv, Alinea Kiadó.
- Szűcs et al. 2002:** Alkalmazott Statisztika, Agroinform Kiadó, Budapest.
- http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,411890&_dad=portal&_schema=PORTAL
KSH honlapjai.